

„GAGARINNAK TÖBB ALKALOMMAL MEG KELLETT VOLNA HALNIA, DE MINDIG ÉLETBEN MARADT”

Az első űrhajós utolsó repülése

A világtörténelemben az első űrhajósként bevonult Jurij Gagarin rejtélyes haláláról újabb elmélet jelent meg egy orosz napilapban. A szovjet őrnagy által vezetett és a földre csapódott repülőgép katasztrófájáról született legfrissebb verzió egyszerre cáfolja a hivatalos és a bulvárságokban közzétett legelképesztőbb magyarázatokat.

Éppen negyvenkét évvel ezelőtt, 1961. április 12-én került meg a Földet a Vosztok-1 űrhajó fedélzetén az akkor huszonhét esztendőes Jurij Gagarin. Az egyszerű parasztcsaládban – fejőnő anyától és ácsként dolgozó apától – született fiatalember később őrnagyi ranggal, Lenin-renddel és a Szovjetunió Hőse címmel elismert tettét alaposan kihasználta a szovjet propaganda a kommunista rendszer felbontásáig. A szovjet propaganda a kommunista rendszer felbontásáig. A szovjet propaganda a kommunista rendszer felbontásáig. A szovjet propaganda a kommunista rendszer felbontásáig.

Titkos küldetés

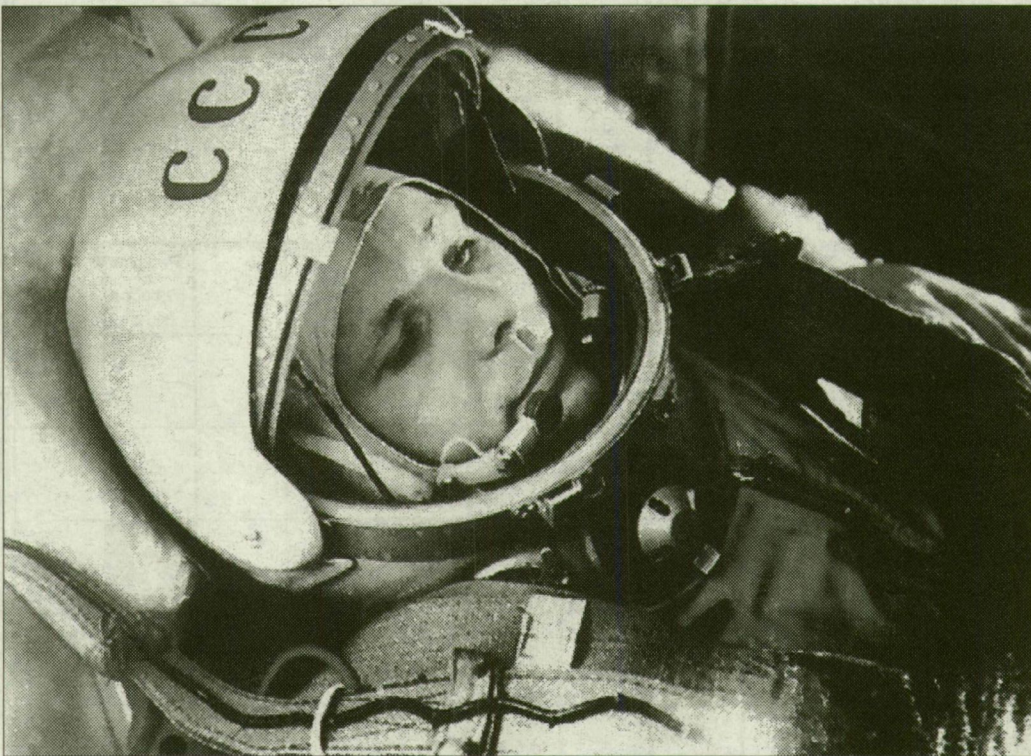
A kételkedők érveléséhez a korabeli szovjet propaganda főleg titkolódzása jelentős mértékben hozzájárult. Elsősorban bizonyítékokat hiányolnak, például fényképfelvételeket az űrhajó fellövésének és leszállásának pillanatáról, illetve az űrjármű fedélzetéről. Érveiket erősítette az is, hogy Gagarin kinyomtatott élménybeszámolója jó néhány részletében eltér egy mástól a különböző kiadású kötetekben. Furcsának találták, hogy a kozmonauta egyszer narancsszínű, máskor világoskék űrruhát viselt, de szintén hihetetlennek tűntek a landolás utáni pillanatokról

szóló, három változatban is elmesélt beszámolók. A leghumorosabbnak talán azt tartják, amelyben a földre visszatérő űrhajós egy paraszasszonnyal és annak hat éves unokájával találkozott először, s ők azonnal megismerték és odarohantak az amúgy teljes titoktartás mellett fellőtt Gagarinhoz.

Ki volt az első?

Nemcsak a negyvenkét évvel ezelőtti űrutazásban kételkedők mondják azt, hogy valami nem volt rendben ezzel a küldetéssel. Vannak, akik tudni vélik, Gagarin előtt már mások is jártak az űrben, tehát valószínűleg nem ő volt a világ első űrhajója. A Membrana orosz internetes újság tavaly olyan forrásokat idézett, amelyek szerint a Szovjetunió már 1961 előtt legalább háromszor kísérelt meg embert juttatni az űrbe, ezek azonban kudarcot vallottak, a kozmonauták pedig valamennyien életüket veszítették. A szenzációs hírt eddig egyetlen komoly forrás – sem az orosz, sem az amerikai űrkutatási hivatal – nem erősítette meg.

Gagarinnal kapcsolatban nemcsak az 1961-es űrutazása, hanem az 1968. március 27-én bekövetkezett halála is spekulációkra adott okot. Azon a napon az egy hónappal korábban repülőmérnöki diplomát is szerzett szovjet őrnagy egy MiG-15-ös géppel emelkedett a levegőbe. Akkor szállt fel egyébként először önállóan azóta, hogy az űrutazását követően – a személyét védő számos intézkedés egyikeként – megtiltották szá-

Gagarin szkafanderben (fent) és pilótasapkában. Vannak, akik kétségbe vonják, hogy járt volna az űrben.

mára a repülést. A felszállás után tizenkét perccel megszakadt a géppel a rádiókapcsolat, a lezuhant repülő öt méter mélyen fúródott a földre. Gagarin és a vele tartó repü-

lőkiképző, Vlagyimir Szerjogin életét vesztette. A szerencsétlenséget kivizsgáló kormánybizottság több mint húsz feltevélezt vett számításba a tragédia lehetséges okaként, de egyikre sem találtak egyértelmű bizonyítékokat. A legvalószínűbb, hivatalosnak tekintett magyarázat úgy szövegezte, hogy a gép egy meteorológiai ballonnal ütközött össze, és emiatt zuhant le. Egy húsz évvel később végzett újabb vizsgálat már felvetette, hogy a repülő feltehetőleg egy másik gép által keltett légörvénybe került, többször megpördült és ettől csapódott a túl közel lévő földre.

Merénylet történt?

Gagarin halála mindenesetre hajmeresztő mendemondákra adott alkalmat. Egyesek szerint a szovjet állambiztonsági szolgálat, a KGB által szervezett merénylet áldozata lett, még olyanok is akadtak, akik úgy gondolták, földönkívüliek ragadták el. Születtek olyan feltételezések is, hogy Gagarin nem tudott belenyugodni az „élő műemlék” szerepébe, depressziós lett és ittas állapotban repült.

Ez utóbbit azonban senki nem tudta bizonyítani. A legvadabb elképzelések egyike szerint pedig a pilóta katalpultált, elvesztette eszméletét, s ezután plasztikai műtet hajtottak végre rajta, majd zárt intézetbe csukták. Még ha ezek csupán alaptalan találgatások is, mindenesetre elgondolkodtat, hogy napjainkig sem sikerült minden kétséget kizáró magyarázatot adni a szerencsétlenségre. 1997-ben bemutattak egy dokumentumfilmet a tragédia körülményeiről, de még abban is tartotta magát a merényletet sejtő elképzelés.

Újabb elmélet

Most, harmincöt évvel az eset után újabb – a szenzációra éhes közönség számára valószínűleg prózainak tűnő – elméletet közölt a Moszkovszkaja Pravda napilap, amely Igor Kuznyecov nyugalmazott ezredes, egykori repülőmérnököt idézve azt írta: Gagarin gépének pilótafülkéje az induláskor nem volt rendesen bezárva. Társával minden bizonnyal fedezték a hibát, és megpróbálták kényszerleszállást végrehajtani, de a második perccenkénti 140 méteres sebesség következtében a fülkében a kritikus érték fölé emelkedett a légnyomás, amitől valószínűleg mindketten elájultak, s már nem tudták irányítani a gépet. Ettől függetlenül ma is vannak, akik kitartanak az összeesküvés-elmélet mellett. Így a Hetek című közéleti hetilapnak három évvel ezelőtt interjút adó Vitalij Szidorenko, Gagarin másod-unokatestvére is ragaszkodik ehhez a verzióhoz, és azt mondja: „Már a temetés alatt lehetett hallani arról, hogy Gagarinnak és Szerjoginnak több alkalommal meg kellett volna halnia, de mindig életben maradtak. Nem az első bal esetük volt az a bizonyos végzetes.”

HEGEDŰS SZABOLCS

Money Lisa, avagy a karikaturista igazsága

A Mona Lisát, kiváltképpen a Szajna-parti könyvárusok standján, láthattuk már sok mindennek, például francia köztársasági elnöknek, de a pénz madonnájának, Money Lisának még nem. Most ezt is megérhettük, hála Szűcs Éduának.

A találgatásokat kerülendő, rögtön eláruljuk, hogy az Édua név, amely felkelő holdat jelent, egy törekény hölgyet takar. Van ugyanis egy másik rejtély: Szűcs Édua az egyetlen magyar női karikaturista. A férje, Föld S. Péter újságíró szerint nemcsak Magyarországon, hanem Európában, sőt a földkerekségen is a létező legjobb. A látottak alapján jogos az elfogultság. Női karikaturistának lenni legalább olyan meglepő, mintha valaki női vadászpilóta, bikaviador, futballcsapatban balhátvéd. Vagy nem? – Az én olvasatomban a karikatúra

Szűcs Édua megtanulta, hogy mindenkinek megvan az igazsága, mindenkit meg kell hallgatni, de senkinek sem szabad száz százalékgig hinni.

olyan, mint amikor egy gyerek a dolgok mögé néz – mondta a művésznő. – A családjuk korábban Szegeden élt. Az egyik nagyapám pap volt, ugyanakkor az óvodában Lenin születésnapját ünnepeltük. A nagybátyámat 1956-ban meglőtték a rádiónál. Ő vitte a zászlót. Emigrálnia kellett. Tud-

tuk, hogy miért volt. Az idők folyamán megtanultam, hogy mindenkinek megvan az igazsága, mindenkit meg kell hallgatni, de senkinek sem szabad száz százalékgig hinni. – **Feltételezzük, hogy kezdetben volt a rajz.** – A szüleim festőművészek. Azt

szerették volna, hogy legyen egy rendes diplomám. Így lettem rajztanár. Eredetileg bábtervező akartam lenni. Legközelebb Prágában tanulhattam volna annak, ide azonban évente csak kettőt vettek fel. Négy évig a Pannónia Filmstúdió kecskeméti műtermében dolgoztam rajzolóként. 1986 óta készítek illusztrációkat, karikatúrákat újságoknak.

– **Tanítják valahol a karikatúrát?** – Nem tanítják. Egyszer csak jönnek az ötletek. Az ember felírja őket, és igyekszik megvalósítani. Könnyebb a dolgom, amikor az ötlet vizuálisan jelenik meg, nehezebb, amikor csupán egy gondolat van. Előfordul, hogy valamit öt év érlelés után rajzolok meg. – **Milyen ma itthon a karikatúra rangja?**

– Nincsen rangja. Sokan nem tudják hova tenni. Azt mondják, ez nem képzőművészet, nem irodalom. Az országban mintegy harminc karikaturista működik, én vagyok az egyetlen nő. Számon tartanak, de a harcokba nem megyek bele. Ugyanakkor nem vagyok feminista.

– **Munkáin feltűnő a rajzok fitomsága, a meszeszerűség, a historizálás, a politikamentesség.**

– Az emberek szeretnek játszani, magam is. Olykor hallok, hogy a karikatúráim egyesek számára talán érthetetlenek. Nem osztom ezt a véleményét. Jók a tapasztalataim a Nők Lapjával. Az Új Ember is kért tőlem illusztrációt. A kosztümös dolgokat tényleg nagyon szeretem. A napi politikát valóban kerülöm, az a férfiak feladata. Minden érdekel azonban, ami a világban van. Véleményt mondom a magam módján a globalizációról, a kereskedelmi televíziókról, a pénzhajhászásról, a szenvedélyekről. A megértésről még annyit, hogy egyre gyakrabban hívnak kiállításokra.

– **Az Édua-karikatúrák albumait bal kézzel dedikálja. Bal kézzel is rajzol?**

– Igen. Az emberek húsz-huszonöt százaléka balkezes. Köztük sok a művészeti érzékenységgel rendelkező ember. A férjem is balkezes, az én barátnőm is, valamint a férjem barátai.

PÁKOVICS MIKLÓS